

Årsmelding 2018

LMS Fagnettverk Nord

Lærings- og mestringssentrene's fagnettverk i
Helse Nord

Årsmelding 2018

Pasient- og pårørendeopplæring er med på å fremme helse og livskvalitet ved å bidra til økt uavhengighet, selvstendighet og kunnskap til å mestre eget liv. Opplæringen er den fjerde lovpålagte oppgaven til Spesialisthelsetjenesten og opplæring er en del av behandlingen.

I Strategisk plan for pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord (2013 – 2018) brukes begrepet «opplæring» fordi det er begrepet som brukes i lovteksten. Det innbefatter både undervisning, rådgiving og veiledning. Opplæringen skjer individuelt og i grupper. Lærings- og mestringssentrene (LMS) har hovedfokus på utvikling, koordinering og evaluering av de gruppebaserte opplæringstilbudene i samarbeid med klinikkene samt å ivareta brukermedvirkningen i arbeidet. LMS er i tillegg et helsepedagogisk ressurscenter for både den individuelle og den gruppebaserte opplæringen i helseforetakene.

Det er opprettet et **LMS Fagnettverk Nord** for de som er ansatte i helseforetakenes Lærings- og mestringssentre. Det er ca. 13 årsverk som sammen med regional rådgiver er pådrivere og utviklere innen fagfeltet. Nettverket har vært i drift i 14 år.

Vår felles visjon: Sammen om mestring, læring for livet.

Mandatet for LMS Fagnettverk Nord er å følge opp Strategisk plan for pasient- og pårørendeopplæring gjennom å:

- Sikre erfaringsutveksling og kvalitetsutvikling av lærings- og mestringstilbud.
- Fremme fagutvikling og muligheter for samarbeid og utvikling.
- Bidra i samordning og funksjonsfordeling av opplæringstilbud i Helse Nord.

Strategiplanen har fem satsningsområder:

Overordnede mål for fremtidens pasient- og pårørendeopplæring:

1. Pasient- og pårørendeopplæring skal være en integrert del av pasientforløpene
2. Pasient- og pårørendeopplæring skal skje i samhandling, og med hensiktsmessig funksjonsfordeling, mellom spesialist- og kommunehelsetjeneste, og andre aktuelle aktører
3. Sikre reell brukermedvirkning og styrke brukerrollen
4. Styrke tilbud om helsepedagogisk kompetanse for fagpersonell
5. Pasient- og pårørendeopplæring skal utvikles systematisk og være av god kvalitet

Opplæring av pasienter – og pårørende er en av de fire lovpålagte oppgavene i spesialisthelsetjenesten.

Den regional strategiske plan for pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord går ut i 2018.

Tilbakemeldingene fra Helse Nord RHF er at fagplanen for pasient- og pårørendeopplæring ikke skal erstattes, men videreføres i regional utviklingsplan i Helse Nord - 2035. Dette fordrer at utviklingsplanen har en tydelig regional retning for hva pasient- og pårørendeopplæring skal ha til oppgave og hvordan oppgavene skal forankres og jobbes med framover.

Hovedkonklusjonene i den nåværende strategiske planen for pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord - 2018 er fgl:

«Pasient- og pårørendeopplæring skal være en integrert del av pasientforløpene og ha fokus på kvalitet. Helsepedagogisk kompetanse og systematisk brukermedvirkning må styrkes og videreutvikles. Pasient- og pårørendeopplæring skal skje i hensiktsmessig samhandling og funksjonsfordeling mellom spesialisthelsetjenesten og kommunenes lærings- og mestringstjenester. Dette vil styrke mulighetene for å nå helsepolitiske mål om brukermedvirkning og satsning på helsefremmende og forebyggende arbeid både i kommuner og helseforetak. I tillegg er det viktig at opplæring av pasienter og pårørende er tilstrekkelig forankret i helseforetakenes drift og prioriteringer»

I styremøte i Helse Nord 25.10.17 ble det vedtatt et mandat for en regional utviklingsplan 2035. Mandatet gir rammen for revideringen av blant annet «Strategisk plan for pasient og pårørendeopplæring i Helse Nord».

Frafall av regional fagrådgiverfunksjon innen PPO

August 2018 fikk Fagnettverket informasjon om at Regional faglederstilling for Pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord ville falle bort 01.01.19 som en konsekvens av den økonomiske situasjonen i Nordlandssykehuset. Vi vurderer at dette vil få store konsekvenser for den videre utviklingen av pasient- og pårørendeopplæring i alle sykehusene i Helse Nord. Fagnettverket for pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord laget derfor en konsekvensvurdering. Konsekvensvurderingen ble sendt fagsjefene ved hvert HF og fagsjef i HN RHF. Konsekvensvurderingen ble også sendt til brukerutvalgene som orientering. Regional fagrådgiver Elsa Hamre var lokalisert ved NLSH til om med 31.12.18 da avtrådte hun sin stilling.

AU har hatt dialog med HN RHF og har blitt invitert til et møte hvor man skal drøfte bortfallet av den regionale fagrådgiverstillingen og konsekvensene det vil medføre for fagfeltet. Møtet skal være i Bodø mars 2019.

Møtefrekvens i fagnettverket 2018:

- 2 videokonferansemøter à 2 timer
- Fagdag og nettverkssamling i Kirkenes 3 dager. Tema: «Hvordan bli en bedre helsepedagog?» Vertskap for konferansen var Finnmarkssykehuset.

Fagnettverket velger **et arbeidsutvalg (AU)** med en representant fra hvert LMS i helseforetaket. AU følger opp saker fra fagnettverket og Strategiplanen. AU er høringsinstans i aktuelle saker og er faglig koordinator for nettverkets møter. I 2018 har AU bestått av Elin Sagbakken, Finnmarkssykehuset, Kristin Lernes Universitetssykehuset Nord Norge, Anniken Evjen, Nordlandssykehuset og Astrid Gullesten, Helgelandssykehuset. AU har samarbeidet tett med regional rådgiver for pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord, Elsa Hamre som var lokalisert ved Nordlandssykehuset i 2018. Funksjonen opphørte 01.01.19. Mandatet til AU må oppdateres og dette arbeidet skal fullføres våren 2019.

Det ble gjennomført 8 videokonferansemøter i AU.

Fagnettverket har 2 deltakere i Nordisk nettverk for læring og mestring. Nordisk nettverk består av representanter fra de øvrige regioner i Norge, samt regioner i Danmark og Sverige. En representant fra helseforetakene i Helse Nord og regional rådgiver deltok. August 2018 var Sverige vertskap for Nordisk nettverkssamling med 24 deltakere. Samlingen var lagt til Gøteborg. Tema var kommunikasjon. Alle deltakerne legger også fram hva men jobber med og temaer de ønsker å belyse. Dette er en veldig god samarbeidsarena for LMS ene i Norden. Neste års samling legges til Danmark.

Det er usikkert om noen kommer til å delta på samlingen 2019 da det avhenger av økonomisk støtte fra HN RHF da deltakelsen tidligere har støttet med fagnettverksmidler disponert av regional fagrådgiver.

Tove Lill Røreng Falstad fra Helgelandssykehuset HF er Helse Nord's representant i referansegruppen til Nasjonalt kompetansetjeneste for læring og mestring innen helse (NK LMH). Referansegruppen har i 2018 gitt innspill til NK LMHs årlige melding, ny Strategiplan for 2019-2023, nasjonal konferanse og nasjonal evaluering av kompetansetjenesten. Representanten har bidratt inn i NK LMHs arbeid med kodeverk og registrering av lærings- og mestringsaktivitet gjennom gi innspill til Direktoratet for E-helse og Helsedirektoratet.

Saker i 2018

Satsningsområdene i Strategisk plan for pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord er retningsgivende for arbeidet i fagnettverket. Denne strategiske planen utgår i 2018 og vi har ikke fått noen bestilling fra Helse Nord om videreføre planen. Det vi har fått beskjed om fra Siw Skår er at vårt satsningsområde og retning skal beskrives i den regionale strategiske planen sammen med de andre områdene innenfor kronikersatsingen. AU v/ tidligere regional rådgiver og leder for AU Kristin Lernes har kommet med innspill til den regionale strategiske planen.

1. Pasient- og pårørendeopplæring skal være en integrert del av pasientforløpene

- AU jobber med å kartlegge årsaken til avlyste kurs gjennom å registrere årsaker i en egen Quest. Det skal i første omgang registreres et år og vi starter registreringen 1. juni 2018. AU jobber for at opplæring skal være en integrert del av pasientforløpene og håper at man gjennom kartlegging får beskrevet hva som skal til for å sikre at tilbudet når ut til alle pasienter og pårørende.
- Oppfølging / møter om integrering av gruppebasert opplæring er en kontinuerlig prosess som fremmes i alle fora AU deltar.

2. Pasient- og pårørendeopplæring skal skje i samhandling, og med hensiktsmessig funksjonsfordeling, mellom spesialist- og kommunehelsetjeneste, og andre aktuelle aktører

- Det er gjort en registrering av lærings- og mestringstilbud i 2018. Se vedlagt tabell. Ca 3000 pasienter og pårørende deltok på gruppebasert opplæring. Det var til sammen ca 300 kurstilbud i helseforetakene som utløser A0099 takst. I tillegg er det en rekke tilbud av 2-5 timers varighet ved flere sykehus og ytterligere oppfølgingstilbud av kortere varighet i forlengelsen av flere LMS kurs, for eksempel i forlengelsen av overvektskurs. Tabellen er et godt verktøy når fagråd og ledere skal gi råd om funksjonsfordeling av tilbud i Helse Nord og i arbeidet med å kategorisere tilbudene som enten lokale, regionale eller nasjonale. LMS`ene i regionen har ingen gode verktøy for å telle antall deltakere og antall kurs. Er også et kapasitetsproblem da ikke alle er styrket med merkantil ressurs. Derfor er tallen oppgitt i ca. Det bør jobbes med å få på plass ensartede registreringsverktøy.
- Fagdagen ble avholdt i Kirkenes med tema: «Hvordan bli en bedre helsepedagog?» Foreleser var Sidsel Tveiten, professor innen helsefremmende arbeid. Vi fulgte opp med workshops med praktisk innføring i helsepedagogikk som ble ledet av rådgiverne.

Bortimot 100 deltakere fra brukerorganisasjoner, spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten deltok. Fagdagen ble godt evaluert og brukere og brukerorganisasjoner verdsetter samarbeidet.

- Flere Helseforetak har også 2018 hatt samarbeid om lærings- og mestringstilbud oppe som tema på OSO møter. Det jobbes på mange arenaer for å komme i posisjon og lage gode samarbeidsarenaer med kommunen om LMS tilbud, både gjennom OSO, nettverksarbeid og lokalt i HN. LMS UNN inviterer til samarbeid med kommunene ved at representanter fra kommunen inviteres inn i OSO som kontaktpersoner. Det er ikke spesialisthelsetjenesten som skal sørge for at det utvikles kommunale lærings- og mestringstilbud, men 2.linjetjenesten har et ansvar for å støtte kommuner som ønsker å komme i gang og inviterer til samarbeid der det er hensiktsmessig. NK LMH har utviklet en håndbok for mestringstreff som kommunen fritt kan ta i bruk. Vi inviterer kommuneansatte inn på helsepedagogiske kurs og samarbeider med kommunen der det er naturlig.
- Tjenesteavtalens punkt 2, 6 og 10 regulerer samhandlingen mellom spesialisthelsetjenesten kommunen.

3. Sikre reell brukermedvirkning og styrke brukerrollen

- I 2017 opprettet vi en «samarbeidsplass» for brukermedvirkning og pasient- og pårørendeopplæring. Målet var å konkretisere felles innsatsområder for å støtte opp om, styrke og videreutvikle brukermedvirkning og pasient- og pårørendeopplæring i Helse Nord. Deltakere var leder i regionalt brukerutvalg, leder i brukerutvalget i NLSH, 2 rådgivere fra HN, Kari Bøckmann, psykolog NLSH og LMS rådgivere. Dette arbeidet ble ledet av regional fagrådgiver. Konsekvensen av bortfall av den regionale fagrådgiverfunksjonen er at dette arbeidet ble avsluttet høsten 2018 og er per nå ikke eksisterende.

4. Styrke tilbud om helsepedagogisk kompetanse for fagpersonell

- Representanter fra hver LMS i HN har etablert Ressursgruppe helsepedagogikk etter anmodning fra AU som en videreføring av den tidligere prosjektgruppen. Denne gruppen jobber kontinuerlig for å utvikle og kvalitetssikre den rollen LMS har som helsepedagogisk ressurscenter og har siden oppstart videreutviklet grunnkurs i helsepedagogikk som tilbys i regionen. Jobben har gitt gode resultater og per nå tilbys det grunnkurs i helsepedagogikk i alle helseforetak i HN utenom Finnmark hvor det tas sikte på gjennomføring av første kurs i løpet av 2019. Dette forutsetter at de får prosjektmidler fra HN RHF. Vi tilbyr opplæring til grupper gjennom Grunnkurs helsepedagogikk, Helsepedagogisk Forum samt undervisning og veiledning ved forespørsel innen disse tema. Målgruppen er helsepersonell i spesialist og kommunehelsetjeneste, brukermedvirkere og studenter. Ressursgruppas arbeid videreføres i 2019, og ledes da av rådgiver Tone Dorthea Bentzen. Dette er en arena for å bygge kompetanse og sikre drift av helsepedagogiske tilbud av god kvalitet i HN.

- **Ressursgruppe for helsepedagogikk** har ansvaret for å organisere og drifte nettverksmodellen «Lærende nettverk» som er en intern opplæring og kompetanseoverføringsarena mellom rådgiverne på LMS i HN. Det er av uvurderlig betydning at små enheter kan bli kjent med hverandre og få faglig påfyll. Vi har hatt månedlige møter i 2018 og videreføres i 2019. Møtene driftes via Skype. Leder for lærende nettverk er rådgiver og pedagog Wenche Gressnes.
- **Webgruppen** har siden de startet sitt arbeid i 2017 utviklet 2 ulike nettsider. Den ene er en behandlingsside; «pasient- og pårørendeopplæring» som henvender seg til pasienter og pårørende, samt henvisende instanser. Her finner man kursoversikten og informasjon man trenger for å delta på kurs. Den andre siden er en avdelingsside som heter «Lærings- og mestringssenteret» som henvender seg til samarbeidspartnere internt og eksternt. I 2019 planlegges det å gjøre testing av sidene opp mot pasienter, pårørende og helsepersonell for å forbedre sidene ytterligere. Det vil også være nødvendig å følge opp endringer i Sharepointløsningene fra nasjonalt redaksjonsråd slik at sidene til enhver tid holder høy standard og funksjonalitet.
Webgruppen har også utviklet en rettighetstekst for pasient- og pårørendeopplæring i grupper. Teksten er laget i samarbeid med Pasientreiser og ligger sammen med de andre rettighetstekstene på alle HF sine forsider og som informasjon under kurspresentasjonene. Leder for webgruppen er rådgiver Anniken Evjen.
- Deltakelse i utvikling av nasjonale e-læringskurs i helsepedagogikk ved regional rådgiver. Nye moduler ble publisert i 2016. (www.mestringforalle.no)
- Deltakelse i nasjonal arbeidsgruppe ved NK LMH for å utarbeide og formidle faglige anbefalinger for helsepedagogiske tilbud. Fagnettverket deltar med en representant i arbeidsgruppen.
- Rådgiverne ved NLSH informerer LIS- legene om LMS og PPO og har fått tildelt to timer til dette i 2019.

5. Pasient- og pårørendeopplæring skal utvikles systematisk og være av god kvalitet

- E-læring /E-mestring er et felt innen pasient- og pårørendeopplæring i utvikling. Fagnettverket setter fokus på å følge med på utviklingen og har hatt deltakere på aktuelle konferanser og prosjekter.
- Professor og forsker Bente Lilljan Lind Kassah var ansatt for å forske på PPO. Hun sa opp sin stilling og avtrådte 01.09.18. Stillingen har så vært utlyst 3 ganger uten at man har lyktes i å få tilsatt en ny forsker. Helse Nord har derfor besluttet å lukke tilsettingssaken og ikke åpne for ny utlysning. De ser ingen annen mulighet enn å

holde stillingen vakant. Det begrunnes med at stillingen har vært lyst ut til sammen tre ganger, og den siste runden viste at det ikke er aktuelle/ kompetente søkere bortsett fra den som ble intervjuet og siden trakk seg.

Helse Nord RHF skrinlegger ikke satsingen på denne typen forskning, men må se etter andre virkemidler for å få dette til. De vil blant annet diskutere øremerking av midler til denne typen forskning på prosjektnivå, som kan legges inn i den ordinære årlige utlysningen av ledige stillinger.

- I forbindelse med oppbyggingen av Samisk Helsepark er Ellen Inga Hætta ansatt som rådgiver i 50% stilling for å ivareta pasientpårørendeopplæring i grupper med samisk kultur og språk. Midler til denne stillingen var øremerket til dette formålet allerede i 2009. I praksis har det vært 50 % enhetsleder, 50% klinisk sykepleier og 50% LMS koordinator/rådgiver. Fokus har ligget på å utarbeide mandatet til samisk helsepark, samt arbeid med organiseringen av samisk helsepark og LMS mandatet til Samisk Helsepark. Ellen Inga gikk ut i fødselspermisjon mai -18. LMS stillingen har ligget vakant siden da. Ellen Inga er tilbake medio mars. LMS-stillingen vil da fortløpende lyses ut, mest sannsynlig som en kombinasjonsstilling, 50 % til LMS og 50% klinisk sykepleier.
- En kunnskapsoppsummering fra Nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring innen helse (NKLMH) viser at pasient- og pårørendeopplæring lønner seg.
<https://mestring.no/laering-mestring-helseekonomi/>

I fagnettverket er det til tider stor «turnover» av personell. Det jobbes godt med intern opplæring og erfaringsdeling. Det økonomiske tilskuddet fagnettverket har fått fra Helse Nord RHF har i hovedsak gått til den årlige fagdagen og nettverkssamlingen. Dette er et meget bra helsepedagogisk tilbud til fagfolk og brukere ved hver lokalisasjon. En konsekvens av bortfallet av den regionale fagrådgiverstillingen er at fagnettverksmidlene også er borte. LMS ved NLSH er vertskap for konferansen i 2019 men om den blir avholdt avhenger av tilskuddsmidler fra HN.

I 2018 har vi tilstrebet å styrke samt øke samarbeidet mellom sykehus og kommuner for å styrke opplæring i pasientforløpene. Ved noen lokalisasjoner er samarbeidsmøter gjennomført, men arbeidet er utfordrende og tidkrevende. I samarbeidsavtalene mellom sykehus og kommuner er pasient- og pårørendeopplæring en del av avtaleverket, men i praksis er det ei utfordring å finne en omforent samarbeidsform. Det må utpekes en ressurs i kommunen som skal samarbeide med helseforetaket om forankring og utvikling av pasient- og pårørendeopplæring. Det er ikke en enhetlig praksis i regionen. I noen av kommunene i Troms er det etablert et kommunenettverk i samarbeid med LMS UNN, men tilsvarende er ikke etablert i de øvrige deler av regionen. Fokus på dette arbeidet videreføres i AU i 2019.

Vedlegg: Oversikt over gruppebaserte lærings- og mestringstilbud i Helse Nord i 2017
Konsekvensvurdering avvikling regional fagleder
Lenker til websider

<https://nordlandssykehuset.no/behandlinger/pasient-og-parorendeopplering>
<https://nordlandssykehuset.no/avdelinger/stab-og-senter/lerings-og-mestringscenteret>
<https://nordlandssykehuset.no/rettigheter/rettigheter-ved-pasient-og-parorendeopplering-i-grupper>

Kristin Lernes
Leder i AU – LMS Fagnettverk Nord, tlf. 777 54171
kristin.lernes@unn.no